

РОЗДІЛ 5. ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

Явір Віра Анатоліївна

Історичні витоки унітаризму як форми державного устрою України в конституційно-правових актах

УДК 323.1

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.22>

Явір Віра Анатоліївна
доктор політичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
вул. Трьохсвятительська, 4,
Київ, Україна

Актуальність вивчення історичного бекграунду унітаризму в конституційно-правових актах зумовлена необхідністю спростування тверджень щодо волонтаристського способу вибору унітаризму як форми державного устрою України в 90-х рр. та ідей щодо необхідності радикальної зміни державного устрою України на федералізм, що загрожує територіальній цілісності держави. Мета статті полягає у вивченні історичних витоків унітаризму як форми державного устрою України, найбільш релевантним методом дослідження є історико-правовий аналіз.

Унітарна форма державного устрою довела свою дієвість, вона простежується в різних моделях побудови української державності – УНР, Гетьманату, ЗУНР, Директорії УНР. Державний устрій УНР можна визначити як унітарну відносно децентралізовану республіку. Тобто вже тоді йшлося про закріплення принципу децентралізації в унітарній державі. В Основному Законі УНР надано національним меншинам на впорядкування своїх культурних прав у національних межах.

Лише проєкт Конституції О. Ейхельмана базувався на федеративному державному устрою, який вважався найбільш ефективним для збереження територіальної цілісності України, на території якої на поч. ХХ ст. відбувалися неодноразові спроби формування державних утворень, у тому числі за національною ознакою. Однак втілений на практиці федеративний устрій ніколи не був, що є суттєвою пересторогою для його застосування, з огляду на цивілізаційний поділ України на Схід та Захід, а також тривалий досвід перебування її території у складі сусідніх держав. Історія радянської України не вирізняється особливими здобутками і внеском у державотворення, що пояснюється тоталітарним політичним режимом централізованої федеративної держави, до складу якої входила Україна. Конструктивними елементами варто вважати те, що саме за радянського періоду до складу України повернулися історичні території – Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття і об'єдналися в єдиний, нехай і залежний від союзнаї влади державі; Україна залишалася неподільною, формально, порівняно самостійною – в громадській думці утверджувалася правова суб'єктність України як окремої держави, що відіграло ключову роль у проголошенні незалежності. Унітаризм, закладений в основу державотворення протягом історії, сприяв збереженню територіальної цілісності держави в умовах етнополітичного розколу, відцентрових тенденцій, латентних регіональних проявів сепаратизму, анексії та окупації території.

Ключові слова: унітаризм, федералізм, державний устрій, Україна.

Вступ. Актуальність вивчення історичного бекграунду унітаризму, зокрема в конституційно-правових актах, зумовлена необхідністю спростування тверджень щодо волонтаристського способу вибору унітаризму як форми державного устрою України в 90-х рр. та ідей щодо необхідності радикальної зміни державного устрою України з унітаризму на федералізм, що загрожує територіальній цілісності держави.

Мета та завдання. Мета статті полягає у вивченні історичних витоків унітаризму як форми державного устрою України, завдання – в аналізі змісту конституційно-правових актів на предмет вибору/утвердження тієї чи іншої форми устрою держави.

Методи дослідження. Найбільш релевантним методом дослідження для реалізації зазначених мети і завдань видається історико-правовий аналіз.

Результати. Прихильність до унітарної форми державного устрою простежується в різних моде-

лях побудови української державності, які знайшли відображення в конституційних актах Української Центральної Ради, Гетьманату, ЗУНР, Директорії УНР. Період Української революції 1917–1921 рр., пов'язаний із діяльністю Української Центральної Ради, характеризується розвитком державного будівництва в різних сферах, формуванням нормативної бази функціонування держави. Конституційними актами того періоду, зокрема, були чотири Універсали Центральної Ради – закони, що визначали основи державного ладу (закони про вибори до Установчих зборів УНР, про порядок видання законів, про національно-персональну автономію, про громадянство УНР, про державну мову, впровадження рішенням Малої Ради тризуба як Герба УНР тощо) [1]. Якщо в перших трьох універсалах Центральної Ради проголошувалася автономію України, то IV універсалом відмовилася від автономії та федералізації з Росією і проголосила незалежність УНР від 22 січня 2018 р. Конституцію

(Статут про державний устрій, права і вільності УНР) новоствореної держави Центральна Рада ухвалила 29 квітня 1918 р., тобто в останній день свого існування. Відповідно до Конституції, державний устрій УНР можна визначити як унітарну відносно децентралізовану республіку.

Згідно з Конституцією УНР, територія визначається як «неподільна, і без згоди Всенародних Зборів у 2/3 голосів присутніх членів не може відбутись ніяка зміна в границях Республіки або в праводержавних відносинах якоїсь території до Республіки» [2]. Водночас стверджувалося, що «не порушуючи єдиної своєї влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, додержуючи принципу децентралізації». Тобто вже тоді йшлося про закріплення принципу децентралізації в унітарній державі. Це дає підстави визначити УНР як унітарну відносно децентралізовану республіку за формою державного устрою. Голова Центральної Ради М. Грушевський наголошував, що республіка має бути демократичною та унітарною з широкою автономією окремих земель, гарантованими конституцією повноваженнями місцевих самоврядувань, і забезпеченням культурно-національних інтересів національних меншин [3]. Але аж до IV Універсалу Центральної Ради (1918 р.) він розглядав Україну як частину демократичної федеративної російської держави.

Безумовно, в Основному Законі УНР надала право національним меншинам на впорядкування своїх культурних прав у національних межах, яке іноді хибно визначають як територіальну автономію. Одночасно з IV Універсалом було прийнято Закон «Про національно-персональну автономію», пізніше включений до Конституції УНР у вигляді VII глави під назвою «Національні Союзи». Цей нормативно-правовий акт надавав національним меншинам, кількість представників яких становила понад 10 тис. осіб, право на створення національно-персональної автономії для забезпечення свободи самоврядування у справах їхнього національно-культурного життя [4]. На відміну від сучасної України, яка суто формально надала національним меншинам право на національно-культурну автономію, в УНР механізм формування національно-персональної автономії був прописаний дуже детально. Закон «Про національно-персональну автономію» вважають одним із головних здобутків доби УНР, позаяк він практично без змін може стати основою для розробки моделі етнокультурної автономії в сучасній Україні. Досвід державотворення УНР, в якому брали активну участь національні меншини, доводить, що етнокультурна автономія ефективно сприяє запобіганню етнічним конфліктам та дезінтеграційним загрозам. Автономія, що надавалася окремим етноспільнотам в УНР, була екстериторіальною і жодного впливу на територіальний устрій не мала, всупереч ото-

тоженню етнотериторіальної та етнокультурної форм автономії [5]. Тому варто відмовитися від хибного уявлення про те, що етнокультурна автономія розмивала унітарний державний устрій УНР.

Державний переворот гетьмана П. Скоропадського унеможливив реалізацію положень Конституції УНР 1918 р. За часів Гетьманату діяли тимчасові конституційні закони: Закон «Про тимчасовий державний устрій України» (29 квітня 1918 р.) та Закон «Про верховне управління Державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування поза межами Держави ясновельможного пана Гетьмана всієї України» (1 серпня 1918 р.), які встановлювали монархічну форму правління в Україні при збереженні її унітарного державного устрою. Гетьманат як різновид монархічної форми правління тяжів до унітаризму як форми державного устрою, яка суттєво полегшує управління державою.

Наступним документом, що продовжив формування конституційних засад УНР, стала Декларація Української Директорії (13 грудня 1918 р.) – вищого органу державної влади відродженої УНР (діяв із 14 листопада 1918 р. до 10 листопада 1920 р.), що прийшов на зміну Гетьманату. Декларація Української Директорії була відповіддю на поточні виклики для держави, тому на формі устрою, на відміну від форми правління (республіка), не зосереджувалася.

Аналізуючи конституційно-правові акти початку ХХ ст., в яких закріплювався унітарний державний устрій, неможливо оминати проєкт конституції С. Дністрянського, що зробив внесок у розвиток унітаризму в Україні. Проєкт Конституції Західноукраїнської Народної Республіки було підготовлено вченим-правознавцем С. Дністрянським на замовлення уряду ЗУНР в еміграції. Створювану державу С. Дністрянський бачив самостійною, правовою, унітарною, напівпрезидентською, демократичною республікою. Сутність ЗУНР як правової держави полягала в тому, що вона була організацією політичної влади українського народу та юридичною формою його самоідентифікації. Український народ, який володіє тисячолітньою традицією державотворення, за конституцією С. Дністрянського отримав право на самовизначення, утворення своєї національної держави, здійснення влади на своїй національній території. Документ містив Главу III під назвою «Право народів насамовизначення», в якій закріплювалося: «Як політичний власник національної території український народ є носієм територіального верховенства в державі. Він користується повним правом самовизначення, яке витікає з його безпосереднього зв'язку з державною територією» [6]. Передбачалося скликання Установчих зборів, щоб затвердити Конституцію ЗУНР, провести адміністративно-територіальний поділ держави.

Характерно, що проєкт С. Дністрянського містить пряму заборону асиміляції інших національностей та право на самовизначення, що вказує на демократичний характер цієї Конституції. Однак йшлося більше не про територіальне самовизначення, а про його політичний та етнокультурний вимір. Проєкт Конституції передбачав культурну автономію народів у сфері освіти, пропорційне національне представництво в органах влади, виборчій системі, так зване «національне нормативне співвідношення 4:1:1 ґрунтується на пропорційному співвідношенні українського населення (4) з польським населенням (1), з одного боку, і з іншими національностями (1), з другого боку», що мало гарантувати іншим національностям демократичне, рівне забезпечення їхніх прав, а отже, запобігати етнічному невдоволенню та висуненню територіальних вимог.

Аналізуючи конституційні акти цієї доби, варто згадати і проєкт Конституції, підготовлений громадсько-політичним діячем і правознавцем О. Ейхельманом в 1920 р. для комісії, створеної урядом Української Народної Республіки з метою напрацювання нових основних державних законів. На відміну від попередніх конституційних актів, які передбачали унітарний устрій Української держави, проєкт О. Ейхельмана базувався на федералізмі і моделював перетворення України на суверенну незалежну федеративну державу. Наслідуючи ідеї М. Драгоманова, О. Ейхельман обстоював федеративну форму державного устрою, яка передбачала широкі повноваження не стільки для федеральної влади, скільки для федеральних земель і самоврядних одиниць. Основні ідеї свого проєкту конституційного ладу вчений почав формулювати ще у 1918 р. у період ухвалення Конституції УНР, співавтором якої був. Звернення О. Ейхельмана в бік федералізму пояснюється тим, що після Першої світової війни, визвольної боротьби народів колишніх імперій саме федерація вважалася найоптимальнішим державним устроєм, який міг забезпечити права національностей, децентралізацію влади і демократизацію місцевого самоврядування.

Згідно з проєктом Конституції О. Ейхельмана УНР мала стати демократичною республікою за формою державного правління з федеративним державним устроєм, у складі якої передбачалося створення порівняно самостійних адміністративних одиниць – земель. Також вчений пропонував створення двопалатного федерального парламенту, перша палата (Земська Державна Палата) якого мала складатися з не менш як трьох представників місцевих парламентів; друга палата (Федерально-Державна Рада) мала формуватися шляхом прямих, таємних і пропорційних виборів. Вчені вважають проєкт федералізації О. Ейхельмана суперечливим і нереальним, позаяк він передбачав запровадження федерально-держав-

ного контролю (окремої гілки влади) для перевірки прибутків і видатків федерально-державної організації, наповнення федерального бюджету, що призвело б до обмеження фінансової автономії суб'єктів федерації [7].

Федеративний державний устрій вбачався як найбільш ефективний для збереження територіальної цілісності України, на території якої на поч. ХХ ст. спостерігалися неодноразові спроби формування державних утворень, у тому числі за національною ознакою. О. Ейхельман проєктом Конституції продовжив традицію уважного ставлення до захисту прав національних меншин, яке вважав невід'ємною ознакою демократичної держави. У документі зазначалося: «На території УНР не дозволяється робити жодних перешкод для розвитку культури національних менших в усіх напрямках, що не загрожують державній цілісності УНР» [8]. Цей проєкт Конституції разом з іншими конституційно-правовими актами доби УНР передбачав створення демократичної, правової Української держави, в якій значна увага приділялася демократичним свободам – захисту прав людини, забезпеченню прав національних меншин, рівній, пропорційній участі громадян в управлінні державою. Однак втілений на практиці державотворення федеративний устрій ніколи не був, що є суттєвою пересторогою для його застосування, з огляду на цивілізаційний поділ України на Схід та Захід, а також тривалий досвід перебування її територій у складі сусідніх держав.

Наступний період державотворення (перебування України у складі СРСР з 1922 по 1991 рр.) ознаменувався відходом від демократичних конституційних традицій початку ХХ ст. Усі чотири Конституції Радянської України нині вважаються квазіконституціями, оскільки були нав'язані державі ззовні, мали політизований, ідеологічний характер. За Конституцією УСРР 1919 р., Україна була унітарною державою. Як уже згадувалося, в 1924 р. ЦК КП(б)У прийняв рішення про утворення Молдавської Автономної Республіки у складі УСРР, хоча на той момент більша частина молдавської території була окупована Румунією. До складу Молдавської АСРР включили райони, де проживали українці, в тому числі Придністров'я. Згідно з переписом 1926 р., 48,5% населення Молдавської АСРР становили українці і тільки 30,1% – молдавани. Проте офіційно МАРСР увійшла до складу УСРР тільки за Конституцією 1929 р. У тексті Конституції 1929 р. немає згадок про державний устрій УСРР, натомість чимало уваги приділено питанню входження УСРР до складу СРСР як суверенної договірної держави, яка зберігає за собою право вільного виходу з Союзу. Також зазначалося, що суверенітет УСРР обмежений лише в межах, зазначених у Конституції СРСР, і лише в предметах, що належать до компетенції СРСР; поза цими

межами УСРР здійснює свою державну владу самостійно [9].

Конституція УСРР 1929 р. втратила чинність 30 січня 1937 р. у зв'язку із затвердженням Конституції УРСР 1937. У тексті цієї Конституції містився окремий Розділ II під назвою «Державний устрій», знову ж таки більше присвячений статусу УРСР у складі СРСР, а не державному устрою Радянської України. Зокрема, визначалося, що УРСР із метою здійснення взаємодопомоги по економічній, політичній і оборонній лінії об'єдналася з іншими рівноправними союзними республіками в СРСР (ст. 13), зберігає за собою право виходу з СРСР (ст. 14), територія УРСР не може бути змінювана без згоди УРСР. Закріплювалося типове для суб'єкта федерації дворівневе громадянство: кожен громадянин УРСР є громадянином СРСР (ст. 17). Також були окреслені предмети відання УРСР, здійснено розмежування повноважень союзних (федеральних) органів влади і республіканських (ст. 19). Радянська Україна за Конституцією 1937 р. фактично отримувала право визначати свій державно-територіальний устрій, а саме: встановлення і зміна Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки і контроль за її виконанням; встановлення кордонів і районного поділу областей УРСР; подання на затвердження Верховної Ради СРСР утворення нових областей, а також нових автономних республік і областей у складі УРСР (ст. 19) [10]. З останнього положення випливає, що це право було обмежене наданням згоди Верховної Ради СРСР. Але Україна була типовою складовою частиною федеративної держави з усіма обмеженнями, які випливають із цього статусу, тому про її власну форму державного устрою як незалежної держави в контексті радянських конституцій некоректно говорити.

Четверту Конституцію УРСР було прийнято 20 квітня 1978 р. на основі Конституції СРСР 1977 р., «яка відтворила новий стан розвитку Радянської держави – побудову в СРСР розвинутого соціалістичного суспільства». Основний Закон УРСР 1977 р. є прогресивним зразком радянського конституційного права – на відміну від попередніх редакцій, значно більше уваги приділено захисту прав і свобод громадян УРСР, соціально-культурному розвитку, забезпеченню рівних прав національностей. Конституція містить Розділ III під назвою «Національно-державний і адміністративно-територіальний устрій Української РСР», що складається з глави «Українська РСР – союзна республіка в складі СРСР» та глави «Адміністративно-територіальний устрій Української РСР» [11]. Однак принципових відмінностей стосовно попередньої редакції щодо визначення державного устрою держави немає – це розширена версія положень, які стосуються входження УРСР до союзної держави, її статусу, повноважень

та адміністративно-територіального поділу, Конституції УРСР 1937 р.

Історія радянської України не вирізняється особливими здобутками і внеском у державотворення, в першу чергу, це стосується розвитку конституційних принципів, що пояснюється тоталітарним політичним режимом централізованої федеративної держави, до складу якої входила Україна. Її суверенітет був формальним, а положення конституцій – політичними і декларативними. Конструктивними елементами слід вважати те, що саме за радянського періоду до складу України повернулися історичні території – Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття і об'єдналися в єдиний, нехай і залежний від союзної влади держави; Україна залишалася неподільною, формально, порівняно самостійною – в громадській думці утверджувалася правова суб'єктність України як окремої держави, що відіграло ключову роль у проголошенні незалежності.

Унітаризм, закладений в основу державотворення протягом історії, сприяв збереженню територіальної цілісності держави в 2000-х рр. в умовах етнополітичного розколу, відцентрових тенденцій та латентних регіональних проявів сепаратизму, однак не сприяв вирішенню суперечностей, які накопичувалися в регіонах. Трансформація державного устрою, проведення адміністративно-територіальної реформи, передача повноважень на місця могли б пом'якшити ці суперечності та переспрямувати вимоги населення етнополітично проблемних регіонів (Криму, Закарпаття, Донбасу), що дало б змогу уникнути їх анексії та окупації. Що ж стосується федералізму, то як демократична форма державного устрою він зазнав потужної дискредитації протягом етнополітичного конфлікту на сході України, який розпочався в 2014 р., ставши синонімом сепаратизму та дезінтеграції України.

Висновки. Унітарна форма державного устрою довела свою дієвість, вона простежується в різних моделях побудови української державності – УНР, Гетьманату, ЗУНР, Директорії УНР. Відповідно до Конституції, державний устрій УНР можна визначити як унітарну відносно децентралізовану республіку, тобто вже тоді йшлося про закріплення принципу децентралізації в унітарній державі. На відміну від попередніх конституційних актів, які передбачали унітарний устрій, проєкт О. Ейхельмана базувався на федералізмі. Федеративний державний устрій вбачався найбільш ефективним для збереження територіальної цілісності України, на території якої на поч. ХХ ст. спостерігалися неодноразові спроби формування державних утворень, у тому числі за національною ознакою. Однак втілений на практиці державотворення федеративний устрій ніколи не був, що є суттєвою пересторогою для його застосування, з огляду

на цивілізаційний поділ України на Схід та Захід, а також тривалий досвід перебування її територій у складі сусідніх держав.

Історія радянської України не вирізняється особливими здобутками і внеском у державотворення, що пояснюється тоталітарним політичним режимом централізованої федеративної держави, до складу якої входила Україна. Її суверенітет був формальним, а положення конституцій – політичними і декларативними. За Конституцією 1937 р. Радянська Україна фактично отримувала право визначати свій державно-територіальний устрій, але була типовою складовою частиною федеративної держави з усіма обмеженнями, які випливають із цього статусу, тому про її власну форму державного устрою як незалежної держави в контексті радянських конституцій некоректно говорити. Конструктивними елементами слід вважати те, що саме за радянського періоду до складу України повернулися історичні території – Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття і об'єдналися в єдиний, нехай і залежний від союзної влади держави; Україна залишалася неподільною, формально, відносно самостійною – в громадській думці утверджувалася правова суб'єктність України як окремої держави, що відіграло ключову роль у проголошенні незалежності. Унітаризм, закладений в основу державотворення протягом історії, сприяв збереженню територіальної цілісності держави в умовах етнополітичного розколу, відцентрових тенденцій та латентних регіональних проявів сепаратизму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пижик А., Слюсаренко Ю. Проект Конституції УНР 1917 р.: передумови появи, зміст, сучасні оцінки. *Київські історичні студії*. 2018. № 2. С. 73.
2. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.
3. Грушевський М.С. Твори: у 50 т. / голов. ред. П. Сохань. Львів: Світ, 2007. Т. 4, кн. 1. С. 69–72.
4. Закон про національно-персональну автономію УНР 1918 р. *Документи по Історії України*. URL: <http://hist-dokuments.narod.ru/Ukr-revolution/avtonomija.htm>.
5. Явір В.А. Концептуальні та політико-правові засади етнокультурної автономії як механізму протидії етнополітичної дезінтеграції України. *Правова держава*. 2019. Вип. 30. С. 451.
6. Конституція Західно-Української Народної Республіки (проект Станіслава Дністрянського) 1920. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2012/08/1920.html>.
7. Басара-Тилишчак Г., Василик І. Нереалізовані Конституції України: конституційні проекти ЗУНР і УНР та їх творці. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/nerealizovani-konstytutsiyi-ukrayiny-konstytutsijni-proekty-zunr-i-unr-ta-yih-tvortsi-doktor-prava-advokat-stanislav-dnistrianskyj-ta-pravoznavets-otto-ejhelman/>.

8. Проект Конституції – Основних Державних Законів Української Народної Республіки (Отона Ейхельмана). 1921. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2012/10/1921.html>.

9. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (1929). URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html>.

10. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки (1937). URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>.

11. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки (1978). URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html>.

REFERENCES:

1. Pyzhyk A., Sliusarenko Yu. (2018) proiekt Konstytutsii UNR 1917 r.: peredumovy poiavy, zmist, suchasni otsinky. [Draft Constitution of the Ukrainian People's Republic of 1917: preconditions of appearance, content, modern assessments]. *Kyivski istorychni studii*. № 2. S. 73 [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (Statut pro derzhavnyi ustrii, prava i vilnosti UNR). [Constitution of the Ukrainian People's Republic (Statute on the state system, rights and freedoms of the Ukrainian People's Republic)]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18> [in Ukrainian].
3. Hrushevskiy M.S. (2007) Tvory: u 50 t. [Writings] / holov. red. P. Sokhan. Lviv: Svit. T. 4. kn. 1. S. 69–72 [in Ukrainian].
4. Zakon pro natsionalno-personalnu avtonomiiu UNR 1918 r. Dokumenty po Istorii Ukrainy. [Law on National and Personal Autonomy of the Ukrainian People's Republic of 1918]. URL: <http://hist-dokuments.narod.ru/Ukr-revolution/avtonomija.htm> [in Ukrainian].
5. Yavir V.A. (2019) Kontseptualni ta polityko-pravovi zasady etnokulturnoi avtonomii yak mekhanizmu protydii etnopolitychnii dezintehratsii Ukrainy. [Conceptual and political and legal principles of ethnocultural autonomy as a mechanism for counteracting ethnopolitical disintegration of Ukraine]. *Pravova derzhava*. Vyp. 30. S. 451 [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (proiekt Stanislava Dnistrianskoho) 1920 [Constitution of the Western Ukrainian People's Republic (draft by Stanislav Dnistriansky)]. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2012/08/1920.html> [in Ukrainian].
7. Basara-Tylishchak H., Vasylyk I. Nerealizovani Konstytutsii Ukrainy: konstytutsiini proiekty ZUNR i UNR ta yikh tvortsi. [Unrealized Constitutions of Ukraine: constitutional projects of the Western Ukrainian People's Republic and the Ukrainian People's Republic and their creators]. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/nerealizovani-konstytutsiyi-ukrayiny-konstytutsijni-proekty-zunr-i-unr-ta-yih-tvortsi-doktor-prava-advokat-stanislav-dnistrianskyj-ta-pravoznavets-otto-ejhelman/> [in Ukrainian].
8. Proiekt Konstytutsii – Osnovnykh Derzhavnykh Zakoniv Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (Otona Eikhelmana) 1921. [Draft Constitution – Basic State Laws of the Ukrainian People's Republic (Oton Eichelman) 1921]. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2012/10/1921.html> [in Ukrainian].

9. Konstytutsiia Ukrainskoi Sotsiialistychnoi Radianskoi Respubliky (1929) [Constitution of the Ukrainian Socialist Soviet Republic]. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html> [in Ukrainian].

10. Konstytutsiia Ukrainskoi Radianskoi Sotsiialistychnoi Respubliky (1937) [Constitution of the Ukrainian

Soviet Socialist Republic]. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html> [in Ukrainian].

11. Konstytutsiia Ukrainskoi Radianskoi Sotsiialistychnoi Respubliky (1978) [Constitution of the Ukrainian Socialist Soviet Republic]. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html> [in Ukrainian].

Historical origins of unitarism as a form of the Ukrainian system of government in constitutional law acts

Yavir Vira Anatoliivna

Doctor of Political Science,
Senior Researcher
V. M. Koretsky Institute of State and Law
of National Academy
of Sciences of Ukraine
Trokhsviatytska str., 4, Kyiv, Ukraine

The urgency of studying the historical background of unitarism in constitutional acts is due to the need to refute allegations about the voluntarist way of choosing unitarism in Ukraine in the 90's and ideas about the need to radically change the state system of Ukraine to federalism that threatens territorial integrity. The purpose of the article is to study the historical origins of unitarism in Ukraine, the most relevant method of research is historical and legal analysis.

The unitarism proved its effectiveness, it can be traced in various models of building Ukrainian statehood – UPR, Hetmanate, ZUNR, Directory of the UPR. The state system of the Ukrainian People's Republic can be defined as a unitary relatively decentralized republic. Only the draft Constitution of O. Eichelman was based on the federal state system, which was considered the most effective for preserving the territorial integrity of Ukraine, on the territory of which at the beginning. XX century there were repeated attempts to form state formations, including on national grounds. However, the federal system has never been realized, which is a significant precaution for its application, taking into account civilizational division of Ukraine into East and West, as well as the long experience of its territories as parts of neighboring states.

The history of Soviet Ukraine hasn't displayed special achievements, which is explained by the totalitarian political regime of the centralized federal state, which included Ukraine. Constructive elements were that during the Soviet period the historical territories – Eastern Galicia, Northern Bukovina and Transcarpathia – returned to Ukraine and united in a single state; Ukraine remained indivisible and relatively independent, which played a key role in the declaration of independence. Unitarianism helped to preserve territorial integrity of the state in conditions of ethno-political division, centrifugal tendencies, latent regional separatism, annexation and occupation of territories.

Key words: unitarism, federalism, state system, Ukraine.